

VITAL KLABUS

UREDNIK, KRITIK IN PREVAJALEC

Zarja Vršič
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Vital Klabus se je rodil v Škofji Loki 6. februarja 1932. Oče mu je redno prinašal različne knjige in revije, prek katerih se je – kot je sam poudaril – že zgodaj seznanil s svetovno in slovensko literaturo (Gajšek 2002). Obiskoval je gimnazijo na Jesenicah, kjer je v času šolanja tudi živel. Tam je v višjih razredih s prijatelji začel izdajati dva šolska časopisa, *Brstje* in *Vigenj*. S sošolci so v listih objavljali pesmi in prozo, pa tudi kritike na objavljenе prispevke. Po maturi se je preselil v Ljubljano, kjer je na Filozofski fakulteti pod mentorstvom Antona Ocvirka študiral svetovno književnost in literarno teorijo. Leta 1959 je diplomiral pri profesorju Dušanu Pirjevcu na temo Župančičeve *Čaše nesmrtnosti* in vplivov evropskega modernizma. V času študija se je še bolj navdušil za literarnokritično pisanje in začel objavljati v študentskem časopisu *Tribuna*, potem še v *Besedi* in v *Nasih razgledih*. Čeprav je imel po svojih besedah publicistično delo rad, so ga motili politični posegi v revialno življenje (prav tam). Oblast je najprej ukinila *Besedo*, potem *Revijo 57*, katere soustanovitelj in urednik je bil, in nazadnje *Perspektive*, kjer je bil tudi eden od članov uredniškega odbora. Po ukinitvi *Revije 57* je 10 dni preživel v zaporu.

S prevajanjem se je začel ukvarjati že v času študija v zgodnjih petdesetih. Leta 1955 se je poročil in nekaj let živel kot svobodni umetnik. Leta 1962 se je zaposlil kot urednik pri Državni založbi Slovenije in tam ostal do upokojitve leta 1992. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je znova začel ukvarjati z literarno kritiko. Kritike je skupaj z razmišljanji o slovenskem jeziku, književnosti in založništvu objavljaval v publikacijah, kot so *Nova revija*, *Sodobnost*, Književni listi *Dela* in revija *2000*. Velikokrat je prišel navzkriž s politično nomenklaturo, saj je negativno ovrednotil marsikatero delo, ki je bilo oblasti všečno (gl. prav tam). Med leti 1969–1973 je bil predsednik Društva

slovenskih književnih prevajalcev (DSKP). Po upokojitvi leta 1992 se je začel spet bolj ukvarjati s kritiko. Bil je tudi pobudnik za Stritarjevo nagrado, ki se od leta 1998 vsako leto podeli najboljšemu literarnemu kritiku. Umrli je 21. junija 2016. Gl. tudi A. J. 2012, Bratož 2011, Lola Božič 2020.

2 Prevajalsko delo

Klabus je znan po svojem obsežnem prevajalskem opusu, ki šteje več kot 90 naslovov knjižnih del. Največ je prevajal iz francoščine, nekoliko tudi iz angleščine, nemščine in ruščine. Večinoma je prevajal prozo, otroško literaturo in strokovna dela (monografije, eseje, biografije in literarnoteoretska dela).

Prevajati je začel že v študentskih letih, njegova prva prevoda sta bili noveli Marcela Ayméja, objavljeni v reviji *Beseda* leta 1954. Klabus je iz francoščine prevedel mnogo kanoniziranih avtorjev, med katerimi je bilo tudi nekaj nobelovcev. Med njegove najpomembnejše literarne prevode iz francoščine uvrščamo dela *Ponarejevalci denarja* (1964) Andréja Gida, *Modifikacija* (1971) Michela Butorja, Sartrova romana *V zrelih letih* (1973) in *Odlog* (1981), Balzacove *Zgubljene iluzije* (1977) in *Evgenija Grandetova* (1985), Stendhalovo *Rdeče in črno* (1977), *Pingvinski otok* (1978) Anatola Francea ter noveli Marguerite Yourcenar *Alexis ali študija o brezplodnem boju* in *Milostni strel* (oboje 1980). Iz francoščine je prevedel tudi dva življenjepisa: Puškinovega (*Puškin*, 1968–1969) Henrija Troyata in Berliozovega (*Berlioz*, 1974) Jeana Roussetota. Ostali neleposlovni strokovni teksti so večinoma izhajali revialno, največ v reviji *Perspektive*; med pomembnejše spadajo »Antiroman« (1960–1961) Jeana Bloch-Michela, »Reifikacija« (1961–1962) Luciena Goldmanna ter »Oko in duh« (1963–1964) Mauricea Merleau-Pontyja.

Iz angleščine je med drugim prevedel nekaj strokovnih del, denimo *Starejšo ameriško književnost* (1962) in *Zgodovino estetike* (1967), s sodelavci pa deli *Začetki civilizacije* (1969) in *Dvajseto stoletje I–III* (1972).

Iz nemščine je med drugim prevedel roman Alfreda Döblina *Hamlet ali dolga noč gre h koncu* (1962), romane Maxa Frischa *Stiller* (1964), *Naj mi bo ime Gantenbein* (1965) in *Montauk* (1977), *Kratko pismo, dolgo slovo* (1973) Petra Handkeja, *Nestrpnost srca* (1988) Stefana Zweiga, *Pomočnika* (1994) Roberta Walserja, Hessejev roman *Demian: zgodba o mladosti Emila Sinclairja* (2011) ter mladinska romana Ericha Kästnerja *Emil in detektivi* (1968) in *Mali mož* (1972). Med pomembnejše neleposlovne prevode spadata deli *Dostojevski, Bahtin in teorija romana* (1973) Aageja Hansen-Lövea in Freudova *Predavanja za uvod v psihoanalizo* (1977, v soavtorstvu).

Za svoje delo je dvakrat prejel Sovretovo nagrado, in sicer leta 1970 za biografijo o Puškinu *Puškin* (1968–69) ter leta 1995 za romana *Voss* avstralskega pisatelja in nobelovca Patricka Whitea in *Pomočnik* (oboje prevedeno 1994) švicarskega pisatelja Roberta Walserja. Gl. tudi Lola Božič 2020, Moder 1985.

3 Avtorsko delo

Klabusovo avtorsko delo obsega literarne kritike, poročila, spremne besede, literarne študije ter razmišljanja o književnosti, jeziku, prevajanju, založništvu, družbi in politiki. Publicistiko je objavljaval v *Besedi*, *Reviji 57*, *Perspektivah*, *Novi reviji*, *Razgledih*, *Sodobnosti*, *Književnih listih Dela* in krščanski reviji *2000*. Njegove najboljše literarne kritike so izšle v *Perspektivah* – tam je med drugim pisal o Jožetu Udoviču, Saši Vegri, Kajetanu Koviču, Danetu Zajcu in Vladimirju Kralju. Kritičen je bil do nekaterih del, ki jih je oblast hvalila, zaradi česar je večkrat padel v politično nemilost (gl. Gajšek 2002, Bratož 2011). V *Reviji 57* je negativno ocenil Vipotnikovo zbirko *Drevo na samem*, ki so jo takrat izjemno hvalili, v *Besedi* pa je bil kritičen do Pahorjeve *Vile ob jezeru*; Pahor, čeprav pomemben predstavnik slovenske manjšine, se mu v literarnem smislu na splošno ni zdel vrhunski avtor.

4 Uredniško delo

Med študijem na Filozofski fakulteti je bil Klabus področni urednik za publicistiko pri *Reviji 57*, naslednici *Besede*, ki je nehala izhajati leta 1957. Revijo je izdajala Zveza študentov Jugoslavije, to pa je pomenilo tudi, da je bila pod nadzorom partije in od nje neposredno politično odvisna. Klabus je bil zadolžen za urejanje besedil, ki so naslavljala probleme literature, filozofije, družboslovja, humanistike in politične teorije. Urednikov in sodelavcev revije se je zaradi njihovih kritičnih stališč do prevladujoče ideologije prijel oznaka »kritična generacija«. S svojo miselnostjo in prepričanji so v reviji utirali pot ideološki svobodi in pluralizmu mnenj, kar jih je kmalu pripeljalo v težave. Zaradi objave do komunistične partije kritičnega članka Jožeta Pučnika je oblast zadnjo številko revije zaplenila, člani uredništva (poleg Klabusa še Taras Kermauner in Venio Taufer) so bili zaradi prekrškov pri skupinskem zbiranju sodelavcev izpostavljeni policijskemu zaslišanju in obsojeni na nekajdnevni zapor, Pučnik pa zaradi svojih političnih idej na sedem let težke ječe.

Oporečniško delo kritične generacije se je kljub sporu z oblastjo nadaljevalo v poznejših glasilih. Nadaljevanje *Revije 57* so bile *Perspektive*, ki so začele izhajati dve leti po nasilni ukinitvi predhodnice. Sodelavci so, razen Pučnika, ostali isti, ustanoviteljica pa je bila tokrat Državna založba Slovenije, ki je izdajala tudi *Sodobnost*, glasilo srednje generacije z izrazito »svobodnjaško« usmeritvijo. Klabus je od 18. številke dalje revijo urejal skupaj s Primožem Kozakom, za njima so urednikovanje v najbolj kritičnem času prevzeli Taras Kermauner, Dane Zajc, Tomaž Šalamun in Rastko Močnik. Osrednja usmeritev revije je bila kritična presoja sodobne literature, umetnosti, družbe, samoupravnega socializma in politične ideologije. Kritična generacija je v *Perspektivah* poskušala uveljavljati modernost v književnosti in ostalih umetnostih ter pluralnost in demokratičnost pri

družbenih vprašanjih. Leta 1964 je bila revija tako kot *Revija 57* iz političnih razlogov ukinjena.

Od leta 1962–92 je bil Klabus kot urednik zaposlen pri Državni založbi Slovenije. Tam je urejal predvsem publicistiko, biografije in monografije, iz previdnosti pa se je izogibal izdajam kakršnih koli političnih del, ki bi utegnila vzbuditi negativno pozornost oblasti. Uvedel je tudi enega prvih uspešnih poskusov slovenske žepne knjige – zbirko *Kiosk*, a se ta ni preveč dobro prijela. Gl. tudi Bratož 2011, Kolšek 2014, Kos 2020a, 2020b, 2020c.

5 Razmišljanje o prevodu

Klabus je o prevajanju med drugim pisal v krajšem besedilu »Nekaj tez o prevajanju romana« (1996), ki je bilo objavljeno v zborniku DSKP. Prevajanje poezije je označil za »dosti težje« od prevajanja proze, saj poezija zahteva veliko več vztrajnosti in potrpežljivosti (1996, 71), pa ne samo zaradi upoštevanja rime in metrike, temveč tudi zaradi izmuzljivega smisla izvirnika. Razlika je manjša med prevajanjem romana in prevajanjem ostalih proznih zvrsti, a je Klabus obenem izpostavil eno od tehničnih nujnosti prevajanja proze, in sicer prevajalčevo upoštevanje izvirnega literarnega dela kot celote (prav tam).

Življenje in delo Vitala Klabusa je bilo posvečeno udejstvovanju v kulturi, bodisi skozi kritično refleksijo o kulturnopolitični situaciji v času partijske oblasti bodisi skozi prevode pomembnih avtorjev francoske, angleške in nemške književnosti.

Bibliografija

- Bratož, Igor. 2011. »Vital Klabus: 'Zmeraj sem bil precej samokritičen'.« Intervju z Vitalom Klabusom. *Delo*, 7. november 2011. <https://old.delo.si/kultura/knjizevni-listi/vital-klabus-zmeraj-sem-bil-precej-samokriticen.html>.
- Gajšek, Vladimir. 2002. »Živahni 70. jubilej – Vital Klabus.« Intervju z Vitalom Klabusom. *Locutio. Prva slovenska literarna on-line revija*, 1. januar 2002. <https://www.locutio.si/index.php?no=13&clanek=423>.
- J., A. 2012. »Vital Klabus – 80 let kritika in prevajalca, ki nam je približal nobelovce.« MMC RTV SLO, STA, 13. januar 2012. <https://www.rtvlo.si/kultura/razstave/vital-klabus-80-let-kritika-in-prevajalca-ki-nam-je-priblizal-nobelovce/274678>.
- Klabus, Vital. 1996. »Nekaj tez o prevajanju romana.« V *Prevod besedila. Prevajanje romana. 20. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 70–72. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

- Kolšek, Peter. 2014. »Rast in pozeba revije Perspektive«. *Delo*, 22. april 2014. <https://old.delo.si/kultura/knjizevni-listi/rast-in-pozeba-revije-perspektive.html>.
- Kos, Janko. 2020a. »Beseda, revija za književnost in kulturo.« E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti, uredila Ines Vodopivec. Nova Gorica: Nova univerza. Dostop 21. 12. 2022. <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/clanek/beseda-revija-za-književnost-in-kulturo/>.
- Kos, Janko. 2020b. »Revija 57.« E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti, uredila Ines Vodopivec. Nova Gorica: Nova univerza. Dostop 21. 12. 2022. <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/clanek/revija-57/>.
- Kos, Janko. 2020c. »Perspektive.« E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti, uredila Ines Vodopivec. Nova Gorica: Nova univerza. Dostop 21. 12. 2022. <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/clanek/perspektive/>.
- Lola Božič, Miran. 2020. »Klabus, Vital.« *Obrazi slovenskih pokrajin*. Kranj: Mestna knjižnica Kranj. Zadnjič posodobljeno 15. 12. 2011. <https://www.obrazislovenskipokrajin.si/hu/oseba/klabus-vital/>.
- Moder, Janko, ur. 1985. »Klabus, Vital.« *Slovenski leksikon novejšega prevajanja. Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev*, 126–127. Koper: Lipa.